

שאלות לעיון בספר שופטים

פרק א

1. "ויהי אחרי מות יהושע וישאלו בני ישראל בה" (א).
עבור על ספר יהושע ובדוק אם נמצאת שם שאלה בה' או כל צורה אחרת של גילוי רצון ה'.
2. השווה את שני הכתובים זה לזה: [א] בפרקנו, פסוקים ב,ד; [ב] כ"ח-כ"א. עמוד על ההבדל בסגנון ובתוכן.
3. עמוד על המשותף ועל המתמיה בשני הסיפורים הבאים: [א] בפרקנו פסוק ו; [ב] ש"ב יב,לא.
4. "כאשר עשיתי כן שלם-לי א-להים" (ז).
מה מלמדים דברי אדוני בוק על יחסם של הנכרים לה'?
5. בפרקנו נישנו כמה עניינים הכתובים בספר יהושע.
[א] מה הם העניינים? [ב] גסה להסביר על שום מה נישנו כאן.
א ב ר ב נ א ל: "ספר יהושע יוחד לספר בו המלחמות בכלל שנעשו בימיו וליחסם לכבודו, ועתה בספר הזה יספר המלחמות שעשו השבטים בפרט".
6. מה נאמר על ירושלים בספר יהושע ומה מחדש פרקנו בעניין זה?
7. איזה גימוק גותן הפסוק לאי-הצלחתו של שבט יהודה להוריש את יושבי העמק?
8. במה דומה כיבוש בית-אל לכיבוש יריחו?
9. ר' יוסף קרא: "כאן שהוא אומר וישב... בקרב הכנעני, על כורחך כנענים מרובים מהשבט, אבל במקום שהוא אומר וישב הכנעני בקירבו — השבט מרובה מן הכנעני היושב בקירבו".
ברר לפי כלל זה את מצב הכובשים המתואר בפרקנו; רצוי כי תשתמש במפה ותמצא גם אבחנה גיאוגראפית חשובה.
10. "ובני קיני תתן משה עלו מעיר התמרים" (טז).
לשם מה באה הערה זו?
ר' יוסף קרא: "ולימדך כאן שפינו כאן מעיר התמרים הוא דושנה של יריחו ובאו להם לשבת עם בני יהודה במדבר אשר בנגב ערד, שלא תתמה כשאתה קורא 'ויאמר שאול אל-הקיני לכו סרו רדו מתוך עמלקי פן-אספך עמו' (ש"א טו) ותתמה לומר מי הביאם כאן".
סכם על-פי רשימת מראי המקומות הבאה מה שיזוע במפורש או על-פי השערה

על הקיני מתוך המקרא: [א] במדבר י, כט-לב; [ב] במדבר כד, כא-כב; [ג] שופטים א, טז; [ד] שופטים ד, יא; [ה] שמ"א טו, ו; [ו] מל"ב י, טו-טז; [ז] דבהי"א ב, נה; [ח] ירמיה לה.

פרק ב

1. חידוש להבנת גילויי ה' בדרך כלל, תמצא בדברי הרלב"ג הבאים:
ר ל ב ג: "ויעל מלאך-ה' (א) — וזה המלאך היה נביא שלא ייתכן שידבר מלאך ה' לרבים יחד ביה האופן".
2. נסה להוסיף לנימוקו של רלב"ג עוד הנמקה מהתגלות המלאך לגדעון ולמנוח. סכם את דברי המלאך; התוכחה והאיום (א-ג).
3. מה היתה תגובת העם לתוכחת המלאך? ציין שלשה פרטים.
4. כיצד מהווה החזרה על מות יהושע, כעין מעבר או הקדמה הכרחית לסקירה הכללית המתחילה בפרקנו פסוק א ומסתיימת בפרק ג פסוק ו?
5. הגדר את המושג "שופט" על-פי המקראות הבאים: ב, טז, יח; ג, ט.
6. איזו סיבה דתית ואיזה נימוק מדיני מביא הפסוק להסברת העובדה שחלק מן העמים לא נכבשו עדיין? עיין בפסוק כב ובפרק ג פסוק ב.
7. אילו פרטים על עבודה-זרה נזכרים בפרקנו?
8. מה קובע פרקנו על יחס העם אל השופטים?
9. איזה הסבר דתי למצב המדיני בתקופת השופטים ניתן בסקירה של פרקנו?

פרק ג

1. אילו גויים הניח ה' בארץ ואיזו תוצאה דתית נבעה מן העובדה הזאת?
2. נגד מי נלחם עתניאל בן קנו וניצח?
3. כיצד מתאר הפסוק את הקדשת השופט הראשון?
4. מי מן העמים הצטרפו למואב בהתקפה על ישראל?
5. לביטוי "אטר יד-ימינו" (טו) השווה: [א] דבהי"א יב, ב; [ב] תהלים סט, טו. במה, כנראה, שונה המושג המקראי הזה משימושנו בו היום בשפת הדיבור?
6. מאיזה שבט היה אהוד בן גרא?
7. באיזו תחבולה הרג אהוד את עגלון?
8. איזו מסקנה על יחסם של הנכרים לה' אפשר להסיק מפסוק כ?
9. להבנת הביטוי "ויהילו עד-בוש" (כה) השווה את המקומות הבאים: [א] בראשית ח, י; [ב] שופטים הכח; [ג] מל"ב ב, יז; [ד] מל"ב ת, יא; [ה] שמות לב, א, ויתברר שהשורשים בוש-בשש קרובים במובנם.
10. איזה חלק נטלו בני אפרים בנצחון על מואב?

11. עיין בפסוקים יז, כט ועמוד על תכונה גופנית מיוחדת של בני-מואב.
12. מה מסופר על שמגר בן ענת?

פרק ד

1. במה היה שונה חילו של יבין מלך כנען מחילות שאר האויבים?
2. מאיזה שבט היתה דבורה ומה היה יחס העם אליה?
3. עמוד על הרמזים לנבואה בדברי דבורה (פסוקים - ה, ט, יד).
4. מצא בדברי דבורה אל ברק, אילו שבטים היו צריכים להילחם נגד יבין וסיסרא.
5. אילו הוראות שונות לפועל "משך" נמצאים בפסוקים ויז? השוה עם פרק כ, פסוק לז.
6. כיצד מתוארת יד-ה' במלחמה?
7. מהו מוצאה של יעל, ולמה צריך הכתוב לספר זאת?
8. סכם מתוך עיון בפסוקים מה ידוע לנו על המלחמה, על הרדיפה ועל התוצאות.

פרק ה

1. הסבר מדוע כתוב כאן 'ות שר דבורה וברק'.
עיין: [א] שמות טו, א; [ב] במדבר יב, א.
2. בפסוקים ג, ה מופיע הכינוי "ה' אלהי ישראל" כעין חוזר. שים לב אילו צלעות (=חצאי פסוקים) מסיימים בביטוי "ישראל" או בביטוי "ה'". ועמוד במיוחד על הצירוף בסוף פסוק יא.
איזה רעיון יסוד של אמונתנו מתבטא בשימוש המודגש הזה?
3. להבנת הפסוקים ד-ה מובאים בזה דברי התמיהה של הפרשן ר' יוסף קרא וביאורו של רד"ק.
ר' יוסף קרא: "ואני אוסיף להפליא פלא ופלא; מה ענין מתן תורה לכאן שחירותי על כל השירות שנאמרו על הנסים שנעשו לישראל ולא מצאתי שידברו דברי השירה אלא מן המאורע... וכאן מניח לו את הנס ומשורר על צאתו משעיר. ועוד שאין דרך נביא בכל כ"ד ספרים שיסתום את דבריו כדי שיצטרך ללמוד אותם מדברי אגדה".
רד"ק: "ופירוש זה סיני, כמו שזה סיני חרד מפני אלהי ישראל, כן חרדו כל העולם מפניו (כלומר, דבורה רואה את כוחו של ה' במלחמה בסיסרא ככוחו בהתגלותו בהר סיני)".
לשם חיזוק פירושו של רד"ק כדאי לעיין היטב בישעיה סג, ט—סד, ב. גם שם מבארים: כמו שהתגלית פעם בהר סיני, כך מתפללים אנו להתגלות חדשה בהראותך לצרינו את כוחך הרב. השוה גם עם: [א] דברים לג, ב; [ב] חבקוק

- ג.ג'ו; [ג] תהלים סח.חייב. ברר בכל אחד מן המקומות האלה לשם מה מזכירים שם את מעמד הר סיני.
4. ר ל ב " ג (ז): "וכן העניין 'בימי יעל' (ו), ידמה מזה שיעל נמנית בכלל המורשיעים קודם זה המעשה שעשתה בהמתת סיסרא".
על איזה קושי משיבה הערה זו?
לאיזה יישוב של הקושי מגיעים בהשוואה לשמ"א יב,יא?
5. בביטוי "ישבי על מדין" (י) תמצא שני קשיים: [א] דקדוקי — נסמך במקום נפרד, (עיין גם: שופטים ח,יא; שמ"ב א,כא); [ב] גזרת המלה "מדין". ראה את הפירושים הבאים, מי קרוב ביותר לפשוטו של מקרא?
[א] ר ש " י: "לשון דיינים שהיו יראים לעשות משפט בפרהסיה".
[ב] ר ד " ק: "והוא שם מקום הנזכר בספר יהושע (טו,סא)".
[ג] ר ל ב " ג: "הסוחרים הנכבדים רוכבי אתונות לבנות, שהיו יושבים על דרך מדין ומתעכבים שם ולא יוכלו להשלים דרכם הישר מפני פחד אויב, ויטו דרכם ללכת על דרך אחר והוא דרך שיחו, כמו שאמר במה שקדם 'והולכי נתיבות ילכו ארחות עקלקלות'".
- [ד] בן יהודה (במלון עמ' 2803) מציע על-פי כמה הוכחות בלשון הערבית את הפירוש הבא: "מקום מרעה קרוב להמשקה ירעו שם הגמלים, הסוסים וכדומה אחרי ששתו, וישבו שם הגמלים (מ"ם דגושה) והפרשים עד אם נילו בהמותיהם לרעות... השורש היה "גדה" ומשום כך הדל"ת דגושה; והוראת שורש זה לפי הערבית — רעיית הגמל בין שתי שתיות".
6. מה היה מספר אנשי המלחמה בישראל ומה היה ציודם לפני הופעת דבורה?
7. עמוד על הבדל הוראת הזמן של המלה "אז" בפסוק ח לעומת הוראתה בפסוקים יא, יג, יט, כב.
8. פסוק יא הוא קשה מכמה בחינות. נסה להסביר את הקשיים על-פי ההדרכה הבאה: [א] מהי לדעתך המ"ם במלה "מקול", מ"ם המקום או מ"ם היתרון?
[ב] "מחצצים" — כיצד נפרש, מלשון "חץ" או כעין הבאור במשלי לכוז?
[ג] להוראה המיוחדת של המלה "צדקת" כאן, השוה עם הצביון המיוחד של המלה צדק או צדקה בכמה מקומות בישעיה: מה,ח; מו,יג; נא,ה; נו,א ועוד:
[ד] הפועל "לתנות" מופיע עוד פעם בספר שופטים יא,מ. עמוד על ההוראות השונות בשני המקרים האלה.
9. תופעה מיוחדת בצורה השירית של שירת דבורה הוא "המשלים החוזר". מובאים בזה דברי ההסבר של מ. צ. סגל:
מ ב ו א ה מ ק ר א (כ ר ד א , ע מ ' 67): "כי לא באו לעזרת ה' לעזרת ה' בגבורים" (כג) — המשורר היה יכול להביע את הרעיון של החרוז בטור אחד, אבל הוא בוחר לחלק את הרעיון על שני טורים. הטור הראשון הוא בלתי שלם, ובטורם שהמשורר משלימו בטור השני, הוא חוזר על חלק מהטור

- הראשון, כאילו לעורר סקרנות ומתיחות בלב השומע, ואחר הוא משביע את סקרנות השומע על-ידי הוספת מלה".
- מצא את כל הדוגמאות של המשלים החוזר בשירת דבורה, בברכת יעקב, בשירת הים ובתהלים פרקים לט; צדג. עיין בספרי "בינה במקרא" עמ' 78.
10. ר' יונה אבן ג'נאח (יג): "וכן 'ומלכים ירד' (ישעיה מא.ב). טוב בעיני מה שאמר התרגום 'ומלכים ירד' — 'ומלכין תקיפין תבר'. וכן 'ירד שריד' — ישבור השריד לאדירי עם; 'ה' ירד-לי' — ישבור בגבורים. וכן 'לרד-לפניו גוים' (ישעיה מה.א)".
- מהו הנושא במשפט הראשון? חזור על הפסוק בסגנוןך אתה.
11. התקן רשימה של שנים-עשר השבטים, מלבד שבט לוי, ורשום לפניך מי מהם לא נזכר בשירה, מי נזכר לרעה ומי לטיבה. ראה במפת השבטים והסבר על-מה נשתבחו אלה ועל-מה נתגנו אלה — ואלה למה לא נזכרו.
12. "מני אפרים שרשם בעמלק" (יד).
- [א] באר על-פי שופטים יב.טו.
- [ב] רש"י ורד"ק מפרשים: מן אפרים יצא שרשם — והוא יהושע בן נון שהיה שורש אפרים ונשיאם — להילחם לרדות בעמלק להחליש אותו לפי חרב. 'אחריך' — ואחרי אפרים יקום משבט בנימין שאול וילחם בעמלק ויעמם אותו כגחלים עוממות.
- מה מוסיף פירוש זה על הכתוב?
13. השווה את תיאור מהלך המלחמה ועזרתה' בפרק ד למה שנאמר עליהם בשירה.
14. השווה את מעשה יעל לפי פרק ד למה שנאמר עליה ועל מעשה גבורתה בשירה.
15. מנין לנו כי חיילי סיסרא לא היו שכירים?
16. תאר את השיחה בין אם סיסרא ושרותיה. מה תוכל ללמוד לפיה על אופיין של הנשים האלה?
17. מצא כותרות לחלוקה הבאה של שירת דבורה: [א] בייב; [ב] יג.כב; [ג] כג-לא. בחלק השלישי עמוד על שלשה עניינים הנזכרים בו.
18. השווה את התחלת השירה (ב) לסיומה (לא), ועמוד על המשותף שבהם ועל המיוחד להם.

פרק ו

1. מה ידוע על מדין מן התורה?
- סכס על-פי הכתובים הבאים: [א] בראשית כה.ב; [ב] בראשית לו.לה; [ג] שמות ב.טו-טז; [ד] במדבר כב.דז; [ה] במדבר כה.טז; [ו] במדבר לא.אייב.
2. מה ידוע על עמלק לפי מראי המקומות הבאים: [א] בראשית, לויב; [ב] שמות יז.ה-יד; [ג] במדבר יג.כט; [ד] במדבר כד.כ; [ה] דברים כה.יז-יט; [ו] שופטים ג.יג.

שופטים מרק ז

28

3. במה הציקו מדין ועמלק ובני בריהם לישראל בתקופת גדעון? ציין כיצד השפיעו הנגישות האלה על העם בכללו ועל חיי החקלאים בפרט.
4. מה אמר "איש נביא אל-בני ישראל" (ח)? השווה את הופעתו (ז"י) להופעת "מלאך ה'" (ב.א.ה). עמוד על המשותף ועל המיוחד בהם.
5. כיצד מתוארת התגלות ה' בפסוקים: יא. יד. כ"ג?
6. "לך בכחך זה הושעת את-ישראל" (יד).
 על מה מוסבת המלה "זה"? עיין במפרשים; דברי מי נראים לך קרובים לפשוטו של מקרא?
- [א] ר' ש"י: "בכוח הזכות הזה שלימדת זכות על בניי" (הכוונה היא לדברי המדרש המזכרים בפירוש רד"ק (יא): "אמש קראנו את ההלל והיה אבי מקראני, 'בצאת ישראל ממצרים', אם צדיקים היו אבותינו עשה לנו בוכותם ואם רשעים היו, כשם שעשית להם נס כך עשה לנו נס אמר הקדוש-ברוך-הוא: חייך, כך לימדת סניגוריה על בניי, כדאי אתה שאדבר עמך").
- [ב] ר' יוסף קרא: "לך בכחך זה" — אינו אומר לגייס עליהם גייסות ולהושיע לישראל על-ידי גייסות מרובין, אלא לך בכוחך זה שיש לך עכשיו, שאף-על-פי שיש לך כוח קטן לך והושיעם, ושנא תאמר אין בי כוח להציל, לך נאמר 'הלא שלחתך... כי אהיה עמך'".
- [ג] רד"ק: "ויפן אליו ה'" — פירוש פנה אליו והלבישהו גבורה ואמר לו 'לך בכחך זה', פירוש, בכוח שהוסיף לו, על-דרך 'ותהי על-יפתח רוח ה' (שופטים יא.כט)".
7. מה היה האות, שגדעון דרש בדבריו "ועשית לי אות שאתה מדבר עמי" (יז)?
8. מדוע קרא גדעון למזבח שבנה "ה' שלום" (כד)? השווה עם שמות יו.טו.
9. עיין בפסוקים כה-כו ועמוד על הקושי בנוגע ל"שור השני".
 בדוק את הפירושים המוצעים:
- [א] רד"ק: "ואת הפר הראשון לא מצאנו שעשה ממנו דבר, ואם כן למה ציהו לקחתו? אמר, כדי לגזולו מהם שלא יהיו מקריבין אותו לעבודת גלולים".
- [ב] ר' יוסף קרא: "וזה פתרונו, ויהי בלילה והוא ויאמר לו ה' קח את פר השור אשר לאביך והעלהו לעולה על המזבח שבנית בראשונה וקראת למזבח ה' שלום, ומקרא קצר הוא זה: והרי פירש פר השור אשר לאביו מה יעשה בו ומשפירש מה יעשה בפר השור אשר לאביו חזר ופירש מה יעשה בפר השני: 'והרסת את-מזבח הבעל אשר לאביך... ולקחת את הפר השני והעלית עולה על המזבח אשר תבנה'".
- [ג] לפשוטו של מקרא: "באשורית נמצא הביטוי 'אלף שונר' במובן של שור גיבן בעל חסוטה... ומכיון שידוע, שהשור הגיבן היה מצוי במצרים ובסוריה ונמצא גם בארץ-ישראל, אפשר לקבל כוודאי, ש'פר השני' מקביל ל'אלף שונר'. הו"ו שלפני פר השני הוא ו"ו הביאור, וכך הוא שיעור הדברים

- בלילה ההוא אמר ה' לגדעון שיקח את פר השור אשר לאביו והוא השור הגיבן, בוודאי היו לו עוד שוורים אחרים פשוטים, והאחד היה בעל חטוטררה ובן שבץ שנים, וידוע היטב לגדעון... " (עמ' 21).
10. מה הם איסורי התורה אשר צוה הנביא לעבור עליהם "כהוראת שעה"? נסה להסביר מה רצה בזה הנביא להראות לגדעון.
11. מה מוסיף פסוק כז להבנת האותות?
12. מהו מובנו של השם ירובעל לפי הכתיב?
13. באיזה מקום התאספו אויבי גדעון ואיפה היה מחנה ישראל? עיין גם ו.א.
14. אילו שבטים הזמין גדעון להשתתף במלחמה ומה ידוע עליהם עד הנה מספרנו? עיין היטב בשירת דבורה!
15. למה ביקש גדעון אות שני? התוכל להסביר זאת על-פי הערתו של רש"י? רש"י (לח): "ויהי כך שהיה טל על הגיזה לבדה יותר מבשאר מקומות כמו שהוא אומר מלוא הספל מים, אבל על כל הארץ חורב לא נתקיים, שהברית כרותה לטל שאינו נעצר".
16. באיזה ביטוי ציורי משתמש הפסוק בתארו את התעוררות גדעון לפעולה המלחמתית הראשונה.
17. באיזה משני שמותיו נזכר שופטנו במקומות הבאים: [א] שמ"א יב,א; [ב] שמ"ב יא,כא.

פרק ז

1. כמה לחמים נענו לקריאת גדעון, כמה שבו הביתה וכמה נשארו אחרי הצירוף על-ידי המים?
2. מצא מקור בתורה, בפרשת שופטים, לפסוק ג.
3. מדוע נבחרו כראויים למלחמה רק "כל אשר-ילק בלשונו מן-המים כאשר ילק הכלב" (ה)?
- בדוק את הפירושים המוצעים לפי המגמה של כל הסיפור.
- [א] רש"י: "הם לא ילכו עמך שכך הם למודים לכרוע לפני עבודת גילולים".
- [ב] רלב"ג: "זהנה לזאת הסיבה גם כן לא רצה השם שישארו עמו זולתי המלקקים בידם אל פיהם, כי זה מורה על חריצות וגבורה, ואולם אשר כרעו על ברכיהם לשתות הם עצלים ורצה שישובו להם".
- [ג] הוראת נביאים ראשונים * : "אכן חידה היא, וקשה לנו לרדת לסוף דעתו של גדעון. פתרון לחידה זו ניתן על ידי המפקד הבריטי, הפילדמרשל וינול, שנלחם בא"י נגד התורכים: גדעון חנה בצדו המערבי של הר הגלבוע, והמעין היחידי שעמד לרשותו שם היה מעין חרוד. האויב חנה לא רחוק משם צפונה, מעבר לגבעת המורה, היה עלול להתקיפם רגע רגע. כשהביא גדעון את
- * הוראת נביאים ראשונים — עיבר אמיתי, כך א, עמ' 118.

אנשיו אל המעין התבונן בהם לראות כיצד ישתו. האנשים הצמאים השתטחו מלוא קומתם ליד המעין ושברו את צמאונם לרויה, ללא כל שליטה בנפשם: את הנשק שהיה בידם ושהפריעם בשתית המים, הניחו ארצה הוא התגלגל בבוץ. אבל לוחמים מעטים, אנשי קרב ותיקים, לא שכחו את עצמם גם בעיצום צמאונם: 'הם החזיקו נשקם ביד האחת, וביד השנייה שאבו מים והביאו אל פיהם'."

4. לשם מה מצוה ה' לגדעון לרדת בלילה אל מחנה הפלשתים?
  5. נסה למצוא את הנמשל ל"צליל" ול"אהל" על-פי אורח החיים השונה של העמים הנלחמים.
  6. עמוד על הדימויים בפרקנו בהם מתואר המספר העצום של האויב.
  7. לביטוי "תחזקנו ידך", השווה את המקומות הבאים ורשום לפניך על-מה הוא נאמר בכל מקום: [א] שמ"ב ב.ז.; [ב] יחזקאל כביד; [ג] זכריה ח.ט.יג.
  8. סכם מה מסופר בפרקים ו'ז על השימוש בשופר בידי המנהיג.
  9. איזו דרישה דרש גדעון מבני אפרים ואיזה הישג הושג על-ידם? השווה למקרה הדומה לו בסיפור על אהוד.
  10. לנצחון גדעון על מדין יש רמזים בשאר ספרי המקרא: ישעיה ט.ג.; י.כו.; תהלים פג.יב.
- לשם מה מזכירים במקומות אלה את הנצחון הזה?

פרק ח

1. על-מה יכלה להסתמך גאות בני אפרים?
נסה להסביר גם על-פי הידוע לנו כבר מספרי נביאים ראשונים; היעזר גם בפירוש רש"י לבראשית מח.ט.
2. מה מלמדת אותנו תשובת גדעון לבני אפרים על תכונותיו?
3. מה היה חטאם ועונשם של יושבי סוכות ופנואל?
4. אילו שני פרטים על משפחת גדעון לומדים מתוך השיחה בין גדעון ובין זבה וצלמונע?
5. עמוד על הקושי בביטוי "כמוך כמוהם אחד כתאר בני המלך" (יח) ובחן את ההסברים הבאים:
[א] מצודת דוד: "תוארך כתוארם ותוארם כתוארך, ולתוספת ביאור אמר 'אחד'".
[ב] רד"ק: "... ויונתן פירש, אחד מהם היה כתואר בני המלך... ונראה פירושו לפי שמלת 'אחד' נפרדת בטעם; ואמר 'בני המלך' כי ברוב בני המלך יפים בתואר משאר בני אדם, לפי שהם מגודלים בתענוג".
6. למה ביקשו שרי מדין שגדעון עצמו יהרגם?

7. מה מציעים 'איש ישראל' לגדעון בהביעם הכרת טובה ובאיזה גימוק דוהה הוא את הצעתם? עמוד על ההבדל בין הפועל "משל" (כב) לעומת "מלך" (טו) והסק את המסקנה לגבי בעיית המלוכה בספרנו.
8. לעניין ה"אפוד" שעשה גדעון (כו), השווה את המקומות הבאים המובאים להלן, ברר מה מספר עליו המקרא ואילו הוראות שונות היו כנראה למונה זה. לשם הקלת העבודה מסדרים אנו לך את הרשימה לפי קבוצות, עמוד על ההוראה המיוחדת לאפוד שבבל קבוצה וקבוצה וסכם את העניין.
- ק ב ו צ ה א' : שמות כח.ו.ח ; לט.ב.ה ; ויקרא ח.ו.
 ק ב ו צ ה ב' : שמ"א ב.יח ; כב.יח ; שמ"ב ו.יד ; דבהי"א טו.כז.
 ק ב ו צ ה ג' : שופטים ח.כז ; יח, יד, יז, כ ; שמ"א יד.ג ; כא.י ; כג.ו.ט ; לו.ו ; ישעיה ל.כב ; הושע ג.ד.
9. מה היה המצב הדתי בימי גדעון ומה היה המצב אחריו?
 עיין בפסוקים הבאים : [א] וי ; [ב] וכח-לב ; [ג] ח.לג.
10. מה מסופר על משפחתו של גדעון בסוף הפרק?

פרק ט

1. מדוע התקשר אבימלך דוקא עם אנשי שכם?
 2. מה הם שלושה מקומות בפרקנו, שמהם אפשר להסיק כי בני שכם היו עובדי עבודה זרה?
 3. מתוך אילו פעלים בפסוקים ו.כב גלמד ששררת אבימלך שונה מזו של כל שאר השופטים?
 4. במשל יותם נאמר על הזית "אשר יכבדו א-להים ואנשים" ועל הגפן "המשמת א-להים ואנשים". מדוע מודגש שם ה' בשני עצים אלה ומדוע נאמר על הזית יכבדו ועל הגפן ישמחו?
 5. נסה להסביר, אחרי עיון בפרק ח.כב, מדוע דוקא שלושה עצים דוחים את קבלת המלוכה.
 6. ציין את ההתרגשות ואת ההתמרמרות המורגשות בדברי הנמשל של יותם (טז-כ).
 7. במשל יותם מופיע הפועל "נוע" במקום הפועל "משל" או "מלך". לאיזה הערכה שלילית על המלוכה מתכוון פועל זה?
 8. מי היה מתחרהו של אבימלך בשלטונו על שכם, ומי נזכר כפקיד אבימלך וכ-נאמנו?
 9. כיצד מנסים הפירושים הבאים להתגבר על הקשיים בפסוק כח?
 [א] רש"י : "מי-אבימלך ומי-שכם" — מי אבימלך להיות שר על שכם, ומי שכם להיות עבדים לאבימלך? הלא בן ירובעל היה אבימלך והוא מן עפרת

- אבי העזרי. 'עבדו את-אנשי חמור' — אם באתם לקנות לכם אדונים בואו ועיבדו את אנשי חמור שהיה נשיא הארץ מקודם.
- [ב] ר' יוסף קרא: "כלומר עיר חשובה כשכם תהא נשמעת לאדם שפל כאבימלך... 'עבדו את-אנשי חמור אבי שכם' — מה שאתם עובדים לאבימלך כאילו עובדים לאנשי חמור אבי שכם שמתו להם על-ידי שניים מכם, ששמעון ולוי הרגום וכשם שהם לא יועילו לכם אם אתם עובדים אותם, כמו-כן לא יוכל אבימלך להושיעכם אם אתם עובדים לו, ומדוע נעבדנו אנחנו?"
10. אילו מקומות, מלבד שכם, נזכרים בפרשת אבימלך, מצא אותם במפה וקבע על פיהם את גודל "ממלכתו". עיין גם בשאלה מספר 3 ומצא במה שונה שלטונו משלטונם של שאר השופטים.
11. צמוד על שיטות הלחימה של אבימלך, ציין במה הוא ממשיך את המסורת האי-טראטגית של אביו, ואילו תכסיסי מלחמה חידש הוא עצמו.
12. כיצד מודגשת בכמה מקומות בפרקנו מידת הגמול?

פרק י

1. מצא דוגמה של לשון גופל על לשון בפסוק ד על-פי "משנה-הוראה" (היינו, למלה אחת יש יותר מהוראה אחת).
2. "ויהי-לו שלשים בנים רכבים על-שלשים עירים... (ד).
ר ד"ק: "להודיע סיבת היותו שופט כי גדול היה ונכבד בעושר ובבנים וכבוד".
על מי עוד מן השופטים מסופר כזאת? (ראה בפרק יב).
3. את המסופר על חוות יאיר השווה לבמדבר לב,מ-מא.
מהי השאלה המתעוררת בזה?
- ר ד"ק: "אם הם הנזכרים בתורה ויאיר זה הוא יאיר בן מנשה הדבר תימה, כי אם-כן חיה יאיר יותר משלש מאות שנה, ונוכל לומר כי זה יאיר הגלעדי אינו יאיר בן מנשה והערים האלה אם כן אינן חוות יאיר הכתובות בתורה".
4. בדוק אם מוסיף לנו פסוק ו בפירוט מיני עבודה-זרה על אלה אשר כבר נימנו בספרנו.
5. במה שונה הוידוי בפסוקים טו-טז מן הוידוי בפסוק י?
6. השווה את דברי ה' (יא-יד) לשני מקומות דומים מאוד בספרנו: [א] ב-א-ג: [ב] ו-ח-י ועמוד על ההבדל ביניהם (גם כאן מעיר רד"ק כי נאמרו על-ידי נביא).
7. "ותקצר נפשו בעמל ישראל" (טז).
- [א] ר ד"ק: "לא תרגם יונתן לרחק התארים מהבורא יתברך כמו שכתבנו ולא מצא דרך לפרשו והניחו מלתרגם (— 'ועקת נפשיה בעמל ישראל'). תחכם הגדול רבי משה בן-מימון ז"ל פירש (מורה נבוכים, חלק ראשון, פרק מא) ותקצר נפשו' — וחזל רצונו מלהגדיל עמל ישראל, כי בתחילה כשעשו הרע

בעיניו היה חפצו בעמלם ובצרתם, וכשקרה להם מה שקרה צרות רבות ורבות עות ונכנעו ושבנו אל ה' ויעבדוהו, ריחם עליהם וחדל רצונו מלהגדיל עוד עמלם. ובי"ת 'בעמל' כמו מ"ם כמו 'הנותר בבשר' (ויקרא ח,לב) 'בגר וב-אזרח הארץ' (שמות יב,יט) והדומים להם".

[כ] ר ל ב ג: "והנה קצר רצון השם מהושיע אותם תשועה שלימה כמו העניין בתשועות הקודמות בסיבת עמל ישראל, אמר זה על-דרך 'דיברה תורה כ' לשון בני-אדם' (ברכות לא:), שהם כאילו סבבו לשם יתברך עמל ויגיע לה-צילים פעמים רבות מצד היותם שונים במרים 'ככלב שב על-קאו' (משלי כו,יא) וכאילו הלאוהו על-זה".

- 1) מצא שתי בחינות בהן שונה הסברו של רלב"ג מזה של רד"ק.
- 2) בדוק על-פי מראי המקומות הבאים את הוראת הצירוף של הפעל "קצר" עם "נפש" ועם "רוח": [א] שמות ה"ט; [ב] במדבר כא,ד; [ג] שופטים טז,טז; [ד] זכריה יא,ח; [ה] איוב כא,ד.

פרק יא

1. במה הצדיקו אחי יפתח את אכזריותם אליו?
- ראה את ההסבר המובא ברד"ק, שבימיהם הקפידו לקחת נשים רק מאותו שבט, ומי שנשא אשה שלא משבטו היו דוחים את בנו הנולד לו ממנה מלרשת נחלה.
2. מה אנו לומדים על אחריות הכלל למעשה יחידים (פסוקים ב,ז)?
3. במה שונה מינויו של יפתח לשופט ממינויים של שאר השופטים (ה-יא)?
4. "לפני ה' במצפה" (יא).
- ר ד "ק: "כמו שאמר ה' יהיה שמע בינותינו" (י). או לפי שהשכינה שורה ביש-ראל במקום שיתקבצו, או הטעם כמו שפירשתי בספר יהושע (יא,ג) כי היא המצפה שנועדו המלכים להילחם עם יהושע ומפני התשועה הגדולה שהיתה שם, היה המנהג בישראל להיקבץ שם והיה שם מזבח ובית תפילה; ולאותה מצפה הלכו אנשי גלעד עם יפתח לדבר שם דבריהם לפני ה' במצפה".
- איזה מפירושו קרוב יותר לפשוטו של מקרא?
5. פעמיים שולח יפתח מלאכים אל בני-עמון, עמוד על התגובה בשני המקרים.
6. אילו ארבע טענות אפשר למצוא בדברי יפתח אל מלך בני-עמון על-פי הח-לוקה הבאה: [א] טו"כב; [ב] כג"כד; [ג] כה; [ד] כו"כו?
7. כמה שנים עברו ממלחמת משה בסיחון עד תקופת יפתח?
8. כיצד מתאר הפסוק את קרבת ה' שהרגיש יפתח?
9. באיזו ארץ התקיים הקרב בין יפתח לבני-עמון?
- ציין במה שונה, איפוא, מלחמתו של יפתח מבחינה זו ממלחמות כל שאר השופ-טים?

שופטים פרק יא

34

מצא בפרקנו במה שונה ניהול המלחמה על-ידי יפתח מזה של שאר השופטים.
 10. מה היה תוכן נדרו של יפתח, כלומר, כיצד נבין את הביטוי "והיה לה' והע-
 ליתיהו עולה" (לא) כעניין אחד או כשני עניינים נפרדים והו"ו של המלה "והע-
 ליתיהו" באה במקום המלה "או"? מה תהיינה המסקנות לפי כל אחת משתי
 האפשרויות האלה?

11. מה מלמדת אותנו השיתה בין יפתח ובין בתו על האופי של שניהם?
 12. מה היה גורלה של בת יפתח, ליהרג או להיות כעין נזירה? בדוק ודייק בלשון
 הפסוקים. מה לדעתך קרוב לפשוטו של מקרא?
 13. להערכת עניין בתי-יפתח מובאים בזה כמה הסברים. קרא אותם בעיון ורשום
 לפניך את תרומתם ליישוב הבעיות שלפנינו:

[א] ילקוט שמעוני, שופטים סו: "אמרה לו בתו: שמא כתוב בתורה
 שיקריבו נפשות, והלא כתיב 'מן-הבהמה מן-הבקר' (ויקרא א.ב): אמר לה:
 בתי, נדרתי 'והיה היוצא'. אמרה לו: יעקב אבינו שנדר 'וכל אשר תתן-לי
 עשר אעשרנו לך' (בראשית כח.כב) ונתן לו הקדוש-ברוך-הוא שנים-עשר
 שבטים, הקריב אחד מהם? ולא שמע לה. אמרה לו: הניחיני ואלך אצל בית-
 דין שמא ימצאו פתח לנדריך, שנאמר 'הרפה ממני שנים חדשים ואלכה וירד-
 תי על ההרים'... (לז). וכי יש אדם היורד על ההרים, והרי עולים על ההרים,
 אלא מהו 'וירדתי'? אצל סנהדרין".

[ב] מדרש תנחומא בחקותי ה: "והנה בתו יצאת לקראתו... ויקרע
 את-בגדיו ויאמר... ולא אוכל לשוב' (לד-לה). והלא פנחס היה שם והוא
 אומר 'לא אוכל לשוב'? אלא פנחס אמר, אני כהן-גדול בן כהן-גדול, ואיך
 אלך אצל עם-הארץ; יפתח אמר, אני ראש שופטי ישראל, ראש הקצינים
 אשפיל עצמי ואלך אצל הדיוט? מבין תרויהון (= בין שניהם) אבדת עלובתא
 מן עלמא (= אבדה העלובה מן העולם)".

[ג] תנחומא בחקותי ה: "עלה ושחטה, ורוח הקדש צווחת: נפשות הייתי
 רוצה שתקריב לפני? 'אשר לא צויתי ולא עלתה על-לבי' (ירמיה ה.לא) —
 'אשר לא צויתי' — לאברהם שישחוט את בנו, אלא אמרתי לו: 'אל תשלח
 ידך, להודיע לכל האומות חיבתו של אברהם שלא חשך את יחידו ממני
 לעשות רצון בוראו. 'ולא דברתי' — ליפתח להקריב את בתו".

[ד] רמב"ן, ויקרא כו. כט: "וזה היה טעותו של יפתח בבתו כי חשב
 כאשר חרם נגיד-ישראל חל וקיים להמית אנשים העובר על חרמו חייב מי-
 תה, כן אם נדר בעת מלחמה לעשות מאיש או אנשים זבת, יחול הנדר; ולא ידע
 כי חרם המלך הסנהדרין חל על המורדים לכלותם או על העובר גזירתם ותק-
 נתם, אבל לחול הנדר לעשות עולה, מדבר שאין ראוי לה' חס ושלום. ולכך
 אמרו בבראשית רבה, שאפילו הקדש-דמים לא היה חייב ונענש בדמה. ואל
 תהיה נפתה בהבלי רבי אברהם (אבן-עזרא) האומר: העליתיהו עולה, לומר

אם יהיה היוצא מדלת ביתי איש או אשה והיה לה' קודש, שיהיה פרוש מדרכי העולם לעמוד לשרת בשם ה' בתפילה והודות לאֱלֹהִים... ועשה בית מחוץ לעיר והתבודדה שם וכלכלה כל ימיה ואיש לא ידעה והיתה בתו צרורה. ואלה דברי רוח... ואם הדבר כן, היתה בתו בוכה על בתולותיה ורעותיה עמה לקלס אתגן, וחס ושלום שיהיה חוק בישראל לתנות לבת יפתח ארבעת ימים בשנה' מפני שלא נשאת לבעל והיתה עובדת את ה' בטהרה, אבל הדבר כפשוטו".

פרק יב

1. מה היתה טענת בני־אפרים נגד יפתח ומה היה איומם?
2. מה היתה תשובת יפתח לטענת בני־אפרים?
3. מדוע בחרו דוקא במלת "שבלת" (ו) ולא במלה אחרת לסיסמה שיש בה אות שי"ן? עיין: ישעיה כז:יב; תהלים סט:טז.
4. כמה מבני־אפרים נהרגו על־ידי יפתח?
5. מדוע היתה תגובתו של יפתח שונה לגמרי מתגובתו של גדעון בשעתו?
6. מה ידוע לך על מצבו המשפחתי של השופט אבצן?
7. מי היה "הלל" הנזכר במקרא?
8. השווה מה שמסופר על השופט עבדון למה שמסופר על השופט יאיר. מהו המשותף שבהם?

פרק יג

1. מה מסופר עד כה בספרנו על הפלשתים כאויבי ישראל?
  2. אילו אישים במקרא, מלבד שמשון, נולדו מנשים שהיו מקודם עקרות?
  3. ציין בדברי המלאך אל אשת מנוח (ג'ה) הבטחה, הדרכה ויעוד.
  4. השווה את גזירות שמשון, כפי המתואר בפרקנו, לגזירות לפי התורה (במדבר ז) ועמוד על ההבדל ביניהם.
  5. לביטוי "נזיר אֱלֹהִים יהיה הנער מן הבטן" (ה) מצרפים המפרשים את תמי־הותיהם על הניגוד בין שמשון הנזיר מכאן ובין שמשון שהלך אחרי עיניו מכאן, כפי שמספרים הפרקים הבאים, ואלה הערות המפרשים:
- [א] ר ד * ק: "ויש לתמה היאך מי שצויה עליו הבורא יתברך להיות קדושתו מן הבטן — איך נטמא בבנות פלשתים? והנראה בזה: כי הנשים אשר לקח בתמנה ובעזה ובנחל־שורק גייר אותן והשיבן לדת ישראל, כי חלילה משופט ישראל ומושיעם להתחתן בפלשתים ועובר על לאו, ד'לא תחתן בס' (דברים זג) אשר חמור מאוד... ולא נמצא בכתוב שנענש על זה... נראה כי בת־חילה היתה כוונתו לטובה לבקש תואנה מפלשתים ואחר־כך גברה עליו התא־זה... והפסיד כוונתו הא־להית בכוונתו הגופנית הבהמית... ולפיכך נענש

וניקרו פלשתים את עיניו מידה כנגד מידה."

[כ] ר ל ב ג: "ולפי שהיה גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתידי שמשון לרדוף אחרי הנשים וללקות בהן, התחכם השם-יתברך מלידה ומבטן ומהריון ולמונעו מזה ולזה רצה שיהיה גזיר אלהים כי ההימנע משתיית יין מועיל מאוד לזה... ולזאת הסיבה גם-כן צוה שלא יעלה מורה על ראשו להורות על קדושתו וכו'".

סכם בקצרה את תמיהות המפרשים ומצא את ההבדל העקרוני בין רלביג לרד"ק.

6. השווה את דברי המלאך אל אשת מנוח (ג"ה) לחזרה על דבריו בפי האשה המספרת לבעלה (ו"ז) ולדברי המלאך אל מנוח בפעם השניה (יד).

7. השווה את דברי מנוח למלאך (יז) לעניין הדומה לו בבראשית לב.ל. עמוד גם על התשובות של המלאך בשני המקרים.

8. לביטוי "פלאי" (יח), השווה שמ"א כא.ג; מל"ב ו.ח; רות ד.א. מהו מובן הביטוי, על-פי ההשוואות?

9. השווה את תגובת מנוח להופעת המלאך (כב-כג) אל תגובתו של גדעון (ו.כב-כד). עמוד על המשותף שבהם ועל המיוחד שביניהם.

10. מדוע קראה אשת מנוח לבנה, לפי יעודו, "שמשון"? היזכר בהוראת שורש ה"מלה בלשון המשנה ובשפת הדיבור של זמננו.

11. באיזה ביטוי מיוחד (וחד-פעמי בספרנו) מתוארת בפרקנו השראת רוח ה' על שמשון?

12. הוכח מסיום סיפורי שמשון שלמנוח ואשתו נולדו בנים אתרי לידת שמשון.

פרק יד

1. כיצד מגיבים הורי שמשון על רצונו לקחת אשה מבנות פלשתים? מהי תשובתו להם? באילו מלים מגלה הפסוק את כוונת ההשגחה העליונה?

2. מה לומדים מהפסוקים ב"י על חלקו של האב בנישואי בנו?

3. עמוד על הצורך בפסוק? אף-על-פי שפסוק א מדבר באותו עניין.

4. איזה מנהג היו מקיימים בחגיגת הנישואין? ציין גם בבראשית כט.כו בפירוש רש"י.

5. מ ל ב י"ם: "ובבואם במשעול הכרמים עיקם שמשון את הדרך כעניין 'לך לך, אמרינן לנזירא, סחור-סחור לכרמא לא תקרב' (= לך לך, אנו אומרים לנזיר, סביב סביב לכרם לא תקרב, — שבת יג.). ובהיותו יחיד, 'והנה כפיר אריות שאג לקראתו' (ה)."

על מה מסתמך מלבי"ם בביאורו?

6. מה הבטיח שמשון לפותרי החידה, ומה נתן להם לבסוף?

7. השווה את ניסוח החידה (יד) לפתרונה (יח). מה לדעתך לפנינו, פתרון מלא זו פתרון חלקי?
8. במה איימו הפלשתים על אשת שמשון כי תפתה את אישה?

פרק טו

1. "ויפקד שמשון את-אשתו בגדי עזים" (א).
השווה עם בו אשית לח, יז, כ.
2. מה הניע את מלבי"ם להסביר את דברי שמשון בפסוק ג לאמור:
"כי בוודאי נעשו הנישואין בפרהסיא, ולמה לא מיחו לתת אשת-איש לאחר?"
3. במה שונה מעשה השועלים משאר מעשי שמשון?
4. כיצד מגיב שמשון על שריפת אשתו ואביה על-ידי הפלשתים?
5. מה רצו הפלשתים להשיג על-ידי עלייתם בנחלתו של שבט יהודה?
6. כיצד מנמק שמשון עצמו את התעללותו בפלשתים בתשובתו לדברי איש-יהודה האומרים: "הלא ידעת כי-משלים בנו פלשתים ומה-זאת עשית לנו" (יא)? מצא גם בתשובתו זאת במה שונה שמשון משאר השופטים.
7. בפרקי שמשון נקבעו שמות למקומות על-שם המאורע. [א] מה הם השמות ולמה נקראו כך? [ב] הזוכר אתה עוד מקומות שנקראו על-שם המאורע?
8. בדרך כלל נמצא בסוף כל המסופר על השופט פסוק מסכם האומר כמה שנים שפט את ישראל. גם אצל שמשון מצאנו כך בסוף פרק טו אך הנה גם בפרקנו אשר עוד לא גמר לספר על שמשון נמצא פסוק כזה (כז). נסה להסביר מה מקומו של הפסוק בפרקנו.
9. בפרקנו נמצא לשון גופל על לשון על-פי משנה-הוראה. עיין בחוברת זו פרק י שאלה מספר 1. לשם יתר הבנה של אחת משתי ההוראות שלפנינו, השווה עם שמות ח.י.

פרק טז

1. איזה מעשה גבורה ביצע שמשון כדי להימלט ממארב הפלשתים בעזה?
2. מהו הפרס שהבטיחו סרני פלשתים לדלילה, על גילוי סוד כוחו של שמשון?
3. ציין את שלוש תשובות הכזב שהשיב שמשון לדלילה.
4. מנין ידעה דלילה בפעם הרביעית "כי-הגיד לה את-כל-לבו" (יח)?
5. באיזו קריאה השתמשה דלילה כדי להבהיל את שמשון אחרי כל נסיון?
6. מה גלמד מפרקנו על ההשקפה הדתית של הפלשתים?
7. מה גלמד מתרועת הנצחון של הפלשתים על גבורתו ועל מעשיו של שמשון?
8. סכם בקצרה את כל מעשי הגבורה אשר עשה שמשון בפלשתים.
9. איזה פרט בפרקנו מלמד על מידה מגונה של הפלשתים?

9. אברבנאל מעיר הערה חשובה לפסוק ב. קרא אותה בעיון. הוכח נגד איוו דעה היא מכוונת ובדוק לעומתה את דברי רד"ק.
- [א] אברבנאל: "וזכר שכאשר צמח שער ראשו קרה מה שסיפר ועשה שם שמשון והגבורה שעשה במותו. ואין ראוי שנחשוב שהיה כוח שמשון בשערות ראשו בדרך טבעי ושלכן סר בסורם ושב כחו בהחזרתם לצמות, אבל היה כמו דבר נסיי בעוד שישמור נזירתו וכאשר הלך אחרי עיניו וגילה סודו לשובבת חיקו ולא זכר שהיתה ממשפחת אויביו גענש שסר ה' מעליו והודו נהפך עליו. וכאשר צמח שער ראשו לא אמר הכתוב ששב כוחו אליו, כי לפי האמת לא ישב הכוח עם השער, אבל קרה אחרי צמיחתו שהוליכתו לשחק בו בבית אלוהיהם, והוא עשה תשובה מחטאו ושב אל ה' בכל לבבו ובכל נפשו וקראהו מצרתו, ומפני זה ענהו וחיוק את ידיו ועשה מה שעשה בכוח האל לא מה שער".
- [ב] רד"ק: "ויחל שער ראשו לצמח כאשר גלח' (כב) ... וטעם הספור בזה, לפימה שאמר 'ויאמר שמשון אל-הנער' (כו) שחשב שמשון שישוב לו כוחו עם שערו יאמר לנער שימישהו את העמודים כי חשב כיון שצימח ראשו זה היה סיבת השבת כוחו אליו בעזר האלהים".
10. השווה את נוסח שתי התפילות של שמשון: [א] טו, יח: [ב] טז, כח. מה הן מלמדות על שמשון עצמו?

פרק יז

1. נסה למצוא קשר בין סיפורי שמשון לבין הסיפור על מיכיהו על-פי השוואת שני הפסוקים הבאים: [א] טו, יח; [ב] יז, ב.
2. בין המפרשים ישנן דעות שונות על תקופת הסיפורים בפרקים יז-כא. השתמש במראי המקומות הבאים לחזק את הדעה שכנראה העניינים התרחשו בראשיתה של תקופת השופטים: [א] יח, א; [ב] יט, ו והשווה לעומת זה דבהי"א ח, כח, לב; [ג] יח, ל. במקום מנשה שהוא כעין תיקון סופריים על-ידי גרין תלויה, עליך לקרוא משה. (רד"ק: בן-מנשה — משני כבודו של משה כתב גרין לשנות את השם ונכתב תלויה לומר שלא היה מנשה אלא משה); [ד] כ, כח.
3. ברר מה מוכיחים שמות האנשים ושמות הנתונים הגיאוגרפיים על התקופה. איזה פסוק תחר ומאחד את הסיפורים שבפרקים יז-כא?
4. נסה להוכיח על-פי הפסוקים ב-ג שפסל מיכה היה מיועז לעבודת ה' ולא לעבודת אל נכר.
5. אילו חפצי פולחן נוספים על הפסל היו ב"בית אלהים" שעשה מיכה?
6. מדוע מקומו של פסוק ו חשוב להערכת עניין פסל מיכה?
7. האם אפשר ללמוד מדברי מיכה שהיה מאמין בה' ולא באלילים?

שופטים פרקים יז, יח

8. ציין בפרקנו את העניינים המנוגדים למצוות התורה.
9. "כי היה-לי הלוי לכהן" (יג).
- ר ד"ק: "כלומר, סימן טוב הוא זה לי, שנודמן לי משבט הכהנים להיות כהן לי".
- מה לפי-זה, היתה שמחתו של מיכה?

פרק יח

1. "ובימים ההם שבט הדני מבקש-לו נחלה" (א).
כיצד מנמק הפסוק את סיבת הביקוש?
2. קרא ביהושע יט, מז ומצא מהו הקושי המתעורר בתחילת פרקנו. כיצד רוצה אברבנאל ליישב קושי זה?
- א ב ר ב נ א ל: "ליש או לשם — ואמנם אם קרה זה אחר מות יהושע בימי פסל מיכה איך זכרו כאן? אחשוב שכותב הספר או המתקן והמקבץ אותו כתבו שהיה ימים רבים אחרי מות יהושע".
3. מה בין מרגלי ליש למרגלי יריחו?
4. איזו תשובה משיב "הנער הלוי" למרגלים על בקשתם: "שאל-נא בא-להים ונדעה התצליח דרכנו אשר אנתנו הלכים עליה" (ה)?
5. מנין לנו שמבטא בני אפרים היה שונה מזה של שאר השבטים? עיין: [א] יבו; [ב] יחג.
6. כיצד מתואר מצבה של ליש: [א] בדברי המקרא; [ב] בדברי המרגלים לאנשי שבטם?
7. שים לב לביטוי "יורש עצר" (ז). ציין מהי הוראת הביטוי הזה בימינו וקבע את מוכנו בפסוק על-פי הפירושים הבאים:
- [א] ר ד"ק (על-פי תרגום יונתן): "יורשי המלוכה היו קטנים ולא היה חחק במלוכה (כנראה הבין התרגום את המלה עצר בסרוס אותיות כצ-עיר, זעיר), ולפי הפשט עצר הוא המלוכה מן 'זה יעצר בעמי' (צמ"א ט"ז) ומלת 'ואין מכלים' עומדת במקום שנים, ואין יורש עצר כי לא היה בהם מלך ולא יורש מלוכה".
- [ב] מצודת דוד: "יורש ארצם עצור מהם, רוצה לומר אין להב יורש ארצם ללחום לאחר זה בעבור הארץ".
8. אילו ארבעה חפצי זולחן לקחו בני-דן מבית מיכה?
9. באילו שני עניינים דומה סיפורנו למסופר בתורה על לבן?
10. מה מלמדנו פסוק כד על ההשקפה הדתית של מיכה?
- סכם כל מה שאפשר להוציא מהכתוב על ענין פסל מיכה. השתמש בחוברת זו, שופטים, פרק יז שאלות 7.4 ופרק יח שאלה 4.

11. על-שם מי נקראה העיר דן? מה היה שמה לפני כן?
12. כיצד מסבירים המפרשים את הכתיב המחר בפסוק ל (ראה בחוברת זו, שופטים פרק יז שאלה 2)?
13. קרא את דברי רד"ק וציין איזה קושי הוא מנסה ליישב.
- רד"ק: "מדרך הסברה נראה כי 'עד-יום גלות הארץ' (ל) הוא יום שגלה הארון ועליו נאמר 'ויטש משכן שלו' (תהלים עח, ט) ואמר 'ויתן לשבי עזו ותפארתו ביד-צר ויסגר לחרב עמו' (שם, סא-סב) ואמר 'ויכעיסוהו בבמותם ובפסיליהם יקניאוהו' (שם, נח) וזה נאמר על פסל מיכה. הפסוק האחר שנאמר כאן, גם-כן מוכיח שאמר 'כל-ימי היות בית האלהים בשלה' (לא), דמה כי עד יום גלות הארץ וימי היות בית האלהים בשילה, זמן אחד הוא. ושמאל אף-על-פי שהיה שופט לא מיחה בפסל ההוא, כי כל ימי עלי לא היה מתפרסם כל-כן בשררה לכבוד עלי, ועלי גם-כן התרפה בזה כמו שהתרפה במוסר בניו. וכשמת עלי וגלה הארון וגלו מישראל רבים ונפל בחרב רבים — ובטל אותו פסל, וזהו שאמר 'עד-יום גלות הארץ' כי רחוק הוא שיהיה הפסל עד יום גלות. ארץ אפילו גלות בני-גד ובני-ראובן שהיה הגלות הראשון; ואיך היה דו, מלך ישראל ולא ביערו, וגם שלמה בנו ולא ביערו, ואין הדעת טובלת להאמין בזה".

מה הן הוכחותיו של רד"ק מן הכתוב ומה הוא אומר לפי שיקול הדעת?

פרק יט

1. נסה למצוא קו משותף בין שני הסיפורים, פסל מיכה מכאן ופילגש בגבעה מכאן. שים לב לכותרת המשותפת — יזו; יח.א; יט.א; ולהשוואת הפסוקים יז.זח עם יט.א.
2. מה מאלץ את רלב"ג לפרש את הביטוי "ותזנה עליו פילגשר" (כ) בדרך הבאה: "נטתה ממנו ושבה אל בית אביה לברוח ממנו וזה היה הזנות הזה"?
3. מדוע דחה האדון את הצעת הנער "לכה נא ונסורה אל-עיר-היבוס" הזאת ונלין בה" (יא)?
4. לשם מה צריך הפסוק להדגיש את מוצא האיש שאסף את הלוי אל ביתו באמרו "האיש מהר אפרים והוא-גר בגבעה ואנשי המקוב בני ימיני" (טז)?
5. השוה את הדרישה הבלתי מוסרית של בני העיר גבעה לסיפור הדומה לו בבראשית פרק יט. עמוד על ההבדל שביניהם ועל המשותף שבהם.
6. מדוע משתמש המקרא במלה הנדירה "מאכלת" (כט)? השוה בראשית כב.י.
7. איזה רושם עשו "שנים-עשר הנתחים" בעיני כל הרואים אותם?
8. על אילו עבירות חמורות עברו בני גבע?

פרק כ

1. קרא את הפרקים כ-כא וציין מה מלמדים אותנו הפרקים האלה על ארגון העם ועל דרכי השלטון והביצוע בתקופה ההיא.
השתמש לשם תשובה גם בחוברת זו, יהושע, פרק כב שאלה מספר 4.
2. למה נבחר המקום מצפה לאסיפת העדה? ראה דברי רד"ק בחוברת זו שופטים, פרק יא שאלה מספר 4, ועיין במקומות הבאים: שופטים י"ז; י"א; ש"א ז"ה; י"ז-כז.
סכם אילו עניינים חשובים הוסדרו במצפה.
3. מה היו ההחלטות אשר קיבל העם במצפה (על-פי הפרקים כ-כא)?
4. איזה ביטוי יפה מציין את אחדות העם במלחמתם בגבעה?
5. במה שונה ובמה דומה השליחות לבני-בנימין (יב"ג) אל המשלחת ששלחו השבטים כפי שהדבר מתואר בספר יהושע (פרק כב)?
6. כיצד מתאר הפסוק את כישר הלחימה המיוחד של בני-בנימין? עיין גם בחוברת זו שופטים, פרק ג שאלה 5.
7. מה היה מספר הלוחמים משבט בנימין וכמה היו "איש-ישראל"?
3. שלוש פעמים שאלו בני-ישראל בה'. השווה את שלושת המקומות זה לזה ועמוז על ההבדלים ביניהם.
- מה נוכל ללמוד מן השאלה הגשנית והגשלת על המצב הדתי בתקופה ההיא?
9. על איזו תמיהה מנסים דברי האגדה הבאים להשיב?
- י לקו ט-שמעוני, שופטים ע"ו: "תדע לך כוח החרם. בוא וראה מן השבטים שקינאו על הזנות של שבט בנימין. אמר להם הקדוש-ברוך-הוא: קינאתם על הזנות, ולא קינאתם בפסל מיכה? ועל שלא היה קינאתם על פסל מיכה לפיכך הרגו בהם בני בנימין פעם ראשונה ושנייה ושלישית...".
10. במה שונה שיטת המארב של בני-ישראל משיטה דומה בה השתמש יהושע בעי?
11. מן הכתוב בפסוק מג עבר ללשון הדיבור הביטוי "להדריך מנוחה" — להפריע. והנה הערה לעניין זה מאת זאב וילנאי:
"בקרב דוברי עברית נפוץ מאוד הביטוי 'להדריך מנוחה' ומעטים מאוד יודעים שבמקרה זה מנוחה הוא שם מקום בארץ ישראל, בסביבותיה של ירושלים. במלחמה אשר התלקחה בין שבט בנימין ושבטי ישראל מסופר על בני-בנימין שנסוגו אחור ויפנו לפני איש ישראל אל-דרך המדבר... כתרו את-בנימין הרדיפהו מנוחה הדריכהו עד נכח הגבעה ממזרח-שמש' (מב-מג), מזה נוצר הביטוי להדריך מנוחה. אולם מנוחה במקרה זה הוא שם מקום, וכך הכינו בעלי תרגום השבעים... גם ממקורות אחרים ברור לנו שהיה מקום בשם זה. ירמיה הנביא מזכיר את 'שריה שר-מנוחה' שהיה בימי צדקיהו המלך (ירמיה נא.נט). ואולי מנוחה זו היא מנחת (כמו אלה — אילת, גבעה — גבעת, תמנה — תמנת)

שופטים פרק כא

ונזכרת יחד עם גבע 'ראשי אבות ליושבי גבע ויגלום אל מנחת' (דבהי"א ח.ר).
 ('שמות מקומות ארץ-ישראלים כמלים וביטויים בשפה העברית', לשוננו י,
 עמ' 114).

עיי' היטב בפסוק וברר את נכונותה של ההערה הזאת.

פרק כא

1. במה התבטאה החרטה של העם על המלחמה בשבט בנימין?
2. כמה מבני החיל נשלחו למסע העונשים נגד יבש גלעד?
3. בפרק ט.כז ובפרק כא.יט.כא מסופר על חגים ועל חגיגות. עמוד על ההבדלים בין החגים השונים.
4. כיצד דאגו איש ישראל לספק נשים לבני בנימין?
 [א] ציין את שתי הדרכים השונות; [ב] הוכח כי התחבולות האלה לא נחשבו כהפרת שבועתם החגיגית.
5. באיזה מקום נתקיימה החגיגה? כיצד מתאר הכתוב את המקום הזה?
6. הפרקים יז-כא נחשבים כחטיבה אחת בספרנו. נסה להראות שמבחינה דתית שונה המצב במסופר ביז-יה לעומת המתואר ביט-כא.
7. הסיפור על פילגש בגבעה מתחיל בפסוק 'ויהי בימים ההם ומלך אין בישראל' (יט.א). לשם מה היה גם צורך לסיים את הספר כולו בפסוק זה?

נושאים לספר שופטים

1. מה היה המצב המדיני (כלפי פנים וכלפי חוץ). החברתי, הכלכלי, המוסרי והדתי בתקופת השופטים, בהשוואה למצב בימי יהושע.
2. התגלות ה' ונסיו.
3. מה לומדים מספר שופטים על דרכי המלחמה של אבותינו?
4. היחס בין ה' והשופט.
5. צורות השלטון בתקופת השופטים; השופט, סמכותו ותפקידיו (מה בין שופט למלך).
6. הנבואה בספר שופטים.
7. אחדות ופירוד בתקופת השופטים.
8. גזעון ויפתח – השוואה.
9. במה היה שונה שמשון משאר השופטים?
10. דמויות נשים בספר שופטים.
11. שירת דבורה, תוכנה וצורתה.
12. אמנות הסיפור של ספר שופטים.
13. במי נלחמו השופטים?
14. ערוך רשימה של 12 השופטים, ציין על-יד כל אחד מהם את מוצאו, כמה שנים שפט, עם מי נלחם, ומה היה המיוחד בו ובתקופתו.
15. הערכה חיובית ושלילית של המלוכה בספר שופטים.